

kARRIER VAGY CSALÁD?

► a felületes párkapcsolatokban sem alakul ki a bizalom, ezért a kötelékek hamar felbomlanak. Egyedül a szülő-gyermek, főleg az anya-gyermek közötti kapcsolatok intenzitása nőtt, minden más kötelék legfeljebb stagnál, de inkább lazul. A kutatások azt mutatják, hogy a nők jobban vágnak társra és gyermekre, mint a férfiak, annak ellenére is, hogy rájuk marad a gyermek felnevelése, ha elválnak. Egyre több fiatal érzi úgy megszakadt partnerkapcsolata után, hogy becsapták, a szabadság és az emancipáció veszteségévé, foglyává vált – állapította meg Utasi Ágnes.

Nagy Beáta egyetemi docens szerint az elmúlt tizenöt évben a nők helyzetében beállt változások igen ellentmondásosak voltak. A közgazdász-szociológus úgy véli, az az egyik legfontosabb pozitív elmozdulás, hogy a felsőoktatásban mára több nő vesz részt, mint férfi, és a versenyképes szakmákat egyre többen tanulják a nők közül. „Több oktatási terület egyértelműen feminizálódott, a pedagógusi és az egészségügyi pályát leginkább a nők választják. Mégis csökkent a nők munkaerő-piaci jelenléte az államszocializmusbelihez képest. Ahhoz, hogy a gyermekeiket nevelő nők is képesek legyenek a munkaerőpiacra egyenlő eséllyel megjelenni, munkáltatóik magatartását kellene megváltoztatni” – vélekedett a szociológus.

Nagy Beáta úgy látja, a munkáltatók hozzáállása a fiatal lányokat is nehéz helyzetbe hozta. Ők élesen teszik fel maguknak a kérdést: gyermeket vállaljanak, vagy inkább karriert építsenek. Ugyanakkor a szociológus szerint a fiatal generációban élnek a tradicionális nemi szerepek, a legtöbb nő számára még mindig a család a legfontosabb. A társadalmi nemek kutatója kiemelte, hogy noha a női szerepek kiszélesedtek az elmúlt évtizedben, s a nőknek egyre több területen kell és lehet helytállniuk, a férfiszerepek nemigen változtak, a férfiak még mindig alig töltenek több időt családjukkal, mint a korábban, és felszabaduló óráikat inkább magukra fordítják. Nem szolidárisak a nőkkel, eszükbe sem jut, hogy a nők válláról vegyenek le terheket. „Jó ideje az apák is elmehetnek gyesre, más kérdés, hogy az intenzíven élő előítéletek miatt furcsán néznek azokra, akik ezt megteszik. A skandináv országokban már a hatvanas években elkezdtek ösztönözni a férfiakat az aktív apaszerepre, mert szükség volt a nőkre a munkaerőpiacra, és szükségük van a gyermekeknek az apákra is. Ott teljesen természetes, hogy a gyermekgondozási időszakból az apák két fizetett hónapot gyermekeikkel tölthetnek. Ezt a munkaadó-zokszó nélkül elfogadják. Mostanában a

skandináv országokban még az is felvetődött, hogy férj és feleség fele-fele arányban ossza meg a egyes töltött időszakot.” Ha a magyarországi nők helyzetét vizsgáljuk, arra jutunk, hogy még mindig erősen él a két nem közti alárendeltségi viszony. „A közéletben nagyobb hatással bír, amit egy férfi mond, mert még mindig alulreprezentáltak a nők a politikában. A probléma orvoslására a Nyugat-Európában és Afrika több országában bevált kvótarendszereket nem szokták szeretni, mert az embereknek borsódzik a hátuk a felülről hozott határozatoktól. A nőmozgalmak még viszonylag gyengék Magyarországon, hiszen az egész civil társadalmat és mozgalmat újra kellett építeni a rendszerváltozást követően. Noha

Bár bizonyos szakmában (a rendőrök között is) változóban van a nemek aránya, a munkaerőpiacra általában mégis csökkent a nők esélye

fotó: Kovács Katalin

becslésem szerint legalább hatvan nőmozgalom működik hazánkban, ezek közül kevesen azonosulnak a feminizmus eszméivel. E szervezetek közül legismertebb a Magyarországi Női Alapítvány (MONA), a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE), a Feminista Hálózat és a Magyar Internetező Nők Egyesülete (Minők). Sokan félnek feminiztának vallani magukat, mert az előítéletek miatt ez negatív értelmezést kap a köztudatban” – mondta Nagy Beáta. Úgy látja, a nemek közti valódi egyenlőség megteremtésében a média szerepe mellett az oktatásnak van kiemelt feladata. Azzal, hogy Magyarország belépett az EU-ba, talán változhat a helyzet, mert a régi tagállamokban már teljesen elfogadott alapelv, hogy a nemek közti esélyegyenlőség megteremtéséért kell harcolni.

Nőtudományok helyzete

Pető Andrea nőtörténész szerint a nők helyzetével és a nemi szerepekkel foglalkozó kutatásokat Magyarországon csak kivételes esetben finanszírozza az állam. A leg-

több kutatás csak külföldi forrásból végezhető el. Azt is az EU kutatási keretprogramja tette lehetővé, hogy 2001–2003 között Gazsi Judit, Hárs Ágnes, Juhász Borbála, Pető Andrea, Rózsa Judit és Szabó Szilvia a nőtudományi tanulmányok munkaerő-piaci hatásait kutassák Magyarországon, és összevessék másik nyolc európai országban tapasztaltakkal. „Vizsgálatunkból kiderült, hogy a nőtudományi kurzusok szerény hatással voltak a résztvevők munkaerő-piaci helyzetére. A kéreztett nőket nem is ez motiválta a kurzus felvételében, hanem az egyéni önértékelés erősítése, és az esélyegyenlőség tudatosítása” – foglalta össze tapasztalataikat Pető Andrea. Szerinte az is egyértelművé vált vizsgálataikból, hogy a felsőoktatásban a több tudományágon belül felvehető nőtudomány intézményesülését a feminizmus vagy az esélyegyenlőség elvi állami szintű és pénzügyi állami támogatása segíthetné elő. Ezt mellesleg az uniós direktívák is előírják, csak éppen nem tartják be, és hiányzik a társadalmi nyomás a végrehajtásukra. Holott ez a gyakorlat Hollandiában, az Egyesült Királyságban, Finnországban, Németországban éppúgy, mint Spanyolországban és Olaszországban. „Professzor által vezetett, önálló nőtudománytanszék csak Franciaországban, Németországban, Hollandiában, Finnországban és Nagy-Britanniában létezik. Németországban önálló nőtudományi tanszék 101 van, Hollandiában 38, Finnországban tíz, Angliában öt, Franciaországban és Olaszországban pedig egy-egy. Hollandiában húsz, Finnországban hét tanszéken oktatnak általános nőtudományt. Az oktatás szerepe ugyanis kulcsfontosságú a nemek közti tényleges egyenlőség megvalósításában, különösen, hogy a civil szervezetek részéről nem elég erős a társadalmi nyomás hazánkban” – fogalmazott Pető Andrea, aki szerint a feminista értékrend, vagyis a társadalmi nemek egyenlőségének mint értékrendnek az elfogadásához idő kell, hirtelen változást ezen a téren hiába is remélnénk. A nőtörténész úgy véli, a szemléletváltást az oktatásban lehetne megalapozni: a toleranciára neveléssel. „A történelem fogalma – ahogy ma tanítják – a férfiak történetét jelenti. Fontos lenne, hogy a lányok lássanak pozitív példákat, és azonosulhassanak olyan nőkkel, akiknek komoly szerepük volt a történelmi eseményekben. Amíg azonban a nők teit nem oktatják, a tankönyvekben csak a férfiak szerepéről olvashatnak, és a férfiak fényképeit láthatják, miből is gondolhatnák a lányok, hogy fontos szerepük lehet az életben a családon kívül is. A stabilitási paktum pénzügyi támogatásával készítettünk a középiskolai

történelemoktatásban használatos kiegészítő tananyagot, amely a XIX. és XX. századi nőtörténelemmel foglalkozik. Nem lett akkreditált segédanyag. Holott érthető, hogy arról például miért nem beszélnek a pedagógusok: az '56-os nőünnepén 15 ezer fekete öltözött nő vonult az utcára virággal a kezében, és komoly szerepük volt az események alakulásában” – emelte ki Pető Andrea. A nőtörténész úgy véli, mivel aggasztóan kevés nő olvashat a tinik a történelemkönyvekben, a lányok azt a következtetést vonják le, hogy a politika a férfiak terepe, nekik csak „kis érdekes” szerep juthat. A történészeknek komoly felelősségük van mindebben.

Pető szerint a nők többségében erősíteni kell az egyenlőség megteremtésére való törekvést, ami Magyarországon igen gyenge lábakon áll. „Hogy mennyire szűk társadalmi csoport érzékeny a női egyenlőtlenségekre, az abból is kiderül, hogy milyen kevés nő politizál. Ráadásul legtöbbjük nem is érzi azt, hogy az esélyegyenlőséget kellene képviselnie. A konzervatív politikusnők is inkább a hagyományos nőszerepet erősítik, míg mindennapi életükben és érzelmeikben autonóm módon döntenek.”

Herczeg Dóra

Sztereotípiák és...

Tévhit: A feministák mind férfijűzők.
Tény: A feministák nem a férfiakat, hanem a férfierősítést és a férfiak által élvezett, ugyanakkor a nőktől megtagadott előjogok létét nem fogadják el. **Tévhit:** A feministák mind leszbikusok. **Tény:** A népesség tíz százaléka homoszexuális, ezért a feminista nők között is akadnak leszbikusok. **Tévhit:** A feministák valódi problémája, hogy külsőjük miatt nem kellene a férfiaknak. **Tény:** Minden nő csoportban, így a feminista nők között is vannak, akik kevésbé felelnek meg a szépségideálnak. **Tévhit:** A feministák akarják venni a hatalmat, és olyanok akarnak lenni, mint a férfiak. **Tény:** A feminista mozgalmak célkitűzése a nők emberi jogainak biztosítása (egyenlő bérek, egyenlő munkaerő-piaci esélyek, biztonságos való jog), és nem a férfivelkedés imitálása. **Tévhit:** A feminista nők kékharsnyák, a nők jogaiért való harcuk csupán pótcselekvés. **Tény:** A feministák a nők emberi jogaiért, jogokért küzdenek, amelyeket számos nemzetközi egyezmény és nemzeti törvény garantál.

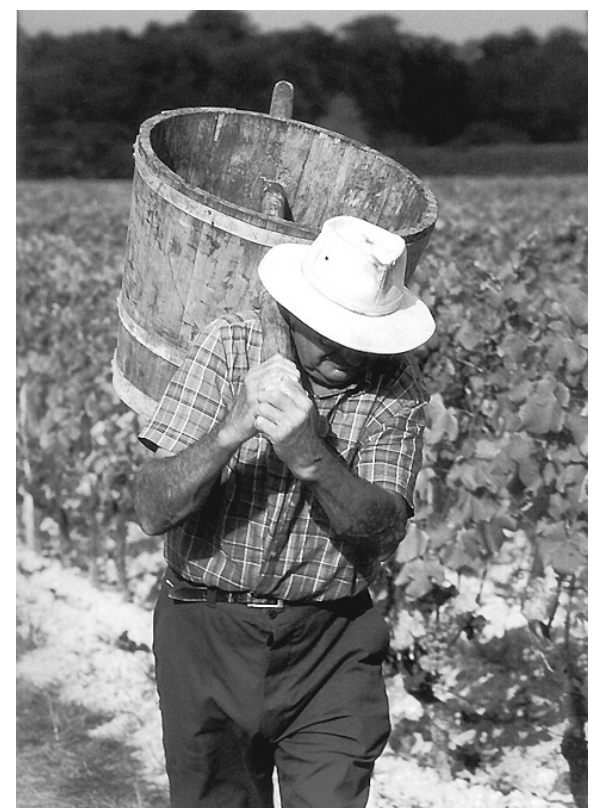
Forrás: Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület (NANE)

► Az elvi konfliktusoknak Mónus utóéletét illetően földhözragadt következményei lettek. No nem azonnal: 1945-ben a Margit rakpartot Mónus Illésről nevezték el (amely úthoz neki a halálával megváltott köze volt), 1946-ban pedig még Révai is azzal a megjegyzéssel adta ki egykori vitacikkeit, hogy „egyik sem akar sérteni, bántani senkit. Vonatkozik ez Mónus Illés elvtársamra is, akivel szintén vitázom, de akiről vita közben is tudtam, hogy az innenső oldalon áll, ugyanott, ahol én.” Az új magyar demokrácia tehát elismerte, hogy annak, akit 1944. március 19-én elsőként fogott le a Gestapo, akit a szélsőjobboldal csak mint „Monusch-Brandstein Éliás”-t emlegetett, azt is kikérve magának, hogy „ez a zsidó” megkoszorúzza Tánácsis sírját, kijár a megbecsülés. 1952 őszén viszont megváltozott a múlt: Mónus már nem állt ugyanott, ahol Révai, rakpartját a jobboldali szocdemek elleni harc jegyében átkezesztették, sőt, az állampárti szakirodalom akkor is, később is azt érzékeltette, hogy Mónus nem hagyomány, nem fontos a rendszernek, tehát azt sem érdemes kideríteni, mikor, hol és miképpen, s németek vagy nyilasok kezétől pusztult-e el? Az 1961-es Új Magyar Le-

xikon szerint „németországi koncentrációs táborban ölték meg”. Ezt állítja 1965-ben Karsai Elek is: „Októberben megszökök, de a nyilasok újból elfogják. Németországban, koncentrációs táborban meggyilkolják.” Révai válogatott tanulmányainak jegyzetírója őket szajkózza: „Németországban, koncentrációs táborban pusztult el.” A magyar szocialdemokrata párt történetének írója abban se biztos, hogy mikor halt meg: szerinte „1944 végén, 1945 elején (?) vitték több tucat társával együtt a Császárszodába”. Ezzel szemben a Gulyás-Viczian-féle irodalmi bibliográfia (!) nemcsak a napot, de a pontos napszakot is tudja: „1944. november 2-án éjjel kivégezték a nyilasok.” A Mónussal szembeni közönyre jellemző, hogy mindez (sőt ennél több is) megtudható lett volna az eseményhez időben közeli forrásokból, például a Népszava 1945. július 5-ei számából, melyben még az is ott áll, hogy „elfogták a Lukács-fürdő főportását, Szidó Dánielt, aki Mónus Illés elvtársat és társait elhurcoltatta”. Vagy a július 28-ából, mely arról tudósít, hogy kivégezték Mónus gyilkosát, Weinhardt Gézákat. Még a Mónus írásából 1988-ban kiadott válogatás előszavának szerzői is „egyes források”-at említé-

nek, melyek szerint „a nyilasok október 30-án hurcolták a Csalogány utcai nyilasházba, és innét november 2-án a Duna-partra vitték, ahonnan a Dunába lötték”, de leszögezik: „más források szerint – és ez a valószínűbb – 1944. november végén a Császárszodában tartották fogva, majd innét hurcolták a Duna-partra”. A „kevésbé valószínű” forrás nem más, mint Mónus özvegyének 1945. június 29-én, az (akkor még) antifasiszta Magyar Nemzetnek adott interjúja.

Persze, Mónus halálának pontos körülményeivel bíbelődni nincs mód, ha azt kell bizonygatni, hogy a halála egyfajta önkritika, sőt öngyilkosság volt. Azért nem szökött meg, amikor szökhetett volna, állítják a szerzők, hogy ezzel is elismerje: a kommunistáknak volt igazuk. „Többen megkísérelték bujtatni, illegálitásban vinni, ő azonban ezt nem vállalta. Az általa is képviselt kivárási politika kudarcra láttán – úgy tűnik – levonta a történetek nemcsak politikai, hanem személyi következményeit is.” Ennél még a magyar antifasiszta ellenállás és partizánmozgalom kislexikonának eljárása is tisztességesebb: ott le sem írják Mónus nevét.

Borívóknak való

– Hagyományörző francia gazda